

EDITORIAL

A l'estiu tot lo mon viu, i alguns tot l'any

Iniciem l'estiu, caloros i intens, una estacio en la que la majoria de nosatres buscarem uns dies per a **desconectar** de la realitat que hem vixcut durant tot l'any. Este periodo vacacional tambe arriba al nostre bolleti i en el present eixemplar cobrirém els mesos de juliol i agost, com ya ha ocorregut en anteriors etapes. Despres de llegir-nos no renunciem a fer alguna atra **lectura** en llengua valenciana (per ad aço no hi ha mes que revisar la "Resenya bibliografica" d'este o d'anteriors numeros i decidir-se per alguna publicacio).

A pesar del fragor vacacional el **Rogle** no descansa del tot, mes be dedicarem part d'este temps d'oci a preparar, a ser possible en la col·laboracio d'unes atres entitats afins, diferents activitats que ajuden a consolidar un **projecte valencianiste** cultural i social, i que, necessariament, algun dia haura de ser tambe economic i politic.

No es facil dur avant un projecte, cada vegada mes necessari, de **revalencianisacio** de la societat valenciana. Es dificil perque la majoria vivim obnubilats pels **tendenciosos** mijos de comunicacio, i pel seu maxim exponent manipulador, el **Canal "noi"**, bolleti oficial de les gestes "peperes" i **opi adormidor** de la nostra societat, tots els quals fan mes i mes dificil que qualsevol veu discrepant pugua ser oida. Som conscients de que hi ha una complici **censura** a tot allo que pugua revertir en eixe projecte de valencianisme de construccio que te dret a ser conegut per la societat.

Festes i festetes, grans events que sagnen les arques de les institucions publiques i les bojaques dels ciutadans, seguiran sent el centre d'atencio i l'actual estampa que es ven del nostre poble. Mentrestant la realitat es que, com a colectivitat, som els destinataris de **projectes sempre inconclusos** o que se dilaten sempiternament en el temps, som l'objectiu de grans promeses incomplides, pero sobre tot som espectadors d'escenificacions multimillonaries que fan d'esta la **terra de Jauja**, convertint-nos aixina en passius protagonistes d'un **immovillisme social** en el qual procuren mantindre'ns, i que nomes es veu esguitat, de tant en tant, per algun "**Salvem...**" que, mira per a on, sempre estan lligats al pseudoprogressisme i al pancatalanisme obsessiu.

Resulta, si es vol ser critic, dificil, molt dificil, no parlar de la **situacio de l'educacio** en Valencia -som la coa de l'Estat en resultats-, alhora que eixemple del dogmatisme que treba-

lla en el desenroll d'accions antivalencianes i en pro de projectes unitaristes despersonalisadors a nivell cultural i politic... Igualment es precis parlar de les **infraestructures**, les carencies de les quals contribuixen a l'endarreriment del nostre desenroll, o de la **falta de vertebracio** territorial i identitaria, o del circ mediatic en que acaben convertint-se els **programes d'ajuda social**, retratats cada dia en la "noticia solidaria"; i encara haurem de parlar de projectes sectaris similars als que possibilitaren que el nacionalsocialisme alema invadira Austria i començara el seu expansionisme belic en Europa, projecte que tant es pareix al d'eixos que en el nom de la

"**kultura catalana**" han iniciat determinats colectius i dirigents municipals -obcecats fonamentalistes i traïdors a la Patria Valenciana-; es el cas de **Morella, Gandia, Vinaros o Sueca**, que s'han apresurat a sumar-se a la Fundacio Ramon Llull que es dedica a la promocio de la llengua i la cultura catalanes, que, en lo que als valencians pertoca, significa una creuada per a fer català lo que mai ho fon.

Mentrintres assistim al desenroll del **PlanE**, d'ajudes de l'Estat, que en molts casos s'han materialisat en inversions prescindibles, o seguim a l'espera de saber en qué es tradueix el **Pla**

"**Confianza**" de Paco, que ya vorem d'a on el pagarà si el seu govern **deu mes que divisa**.

A pesar de tot, molts se n'aniran de vacances tranquils, i ho faran pensant -d'aixo s'encarrega Canal "noi", com ya hem dit- que els nostres actuals politics velen espartanament pels seus interessos -els nostres de Poble-. Ad estos els diem que no es preocupen puix, a setembre i a l'inici del curs politic, seguiran pintant-los-ho tot de color de rosa (ya que mai ho pintaran de blau).

Nosatres fruïrem d'este periodo imminent de descans que sense dubte necessitem i seguirem reflexionant sobre l'hipocresia que s'impon en la nostra societat alhora que aconsellem **viure un estiu en valencià**, compatibilisant la lectura en alguna visita ad algun poble nostre en el qual encara es possible escoltar a les seues gents parlar sense complexos la llengua valenciana, i no el "llenguatge nurmalitzat" que el PP impon en l'escola i en els mijos de comunicacio.

A l'estiu tot lo mon viu, encara que uns millor que uns atres i, mes encara, alguns vividors que saben fer-ho durant tot l'any i a costa dels demes.

LA CITA

Quant mes gran es el caos,
mes proxima està la solucio.

Mao Tse Tung

SUMARI

- 1
• EDITORIAL: **A L'ESTIU TOT LO MON VIU, I ALGUNS TOT L'ANY**
- 2
• LLISTAT: **ACTIVITATS CULTURALS**
- 3
• BIOGRAFIA: **JORGE JUAN I SANTACILIA**
- 4
• FRUITES, VERDURES I HORTALICES (XXXII): **PARLEM DE PEPINOS**
- 5
• PATRIMONI VALENCIÀ: **ESPAYS DE LLUM (III): LA CATEDRAL DE CASTELLO (I)**
- 6
• RESENYA BIBLIOGRAFICA: **FONAMENTS CIENTÍFICS DE LA LLENGUA VALENCIANA**
- 7
• PASSATEMPS
- 8
• RONDALLA: **UN FET PRODIGIOS**

ACLARIMENT

Esta publicacio està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que es una obra colectiva, l'encarregat de la redaccio final de cada articul te llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuacio de la seua preferencia. Este tema es motiu de debat, pero no de divisio, entre nosatres.

AVIS

Encara que faça fotocopies d'est eixemplar i les repartixca per la plaja o la montanya, no espere que li regalem cap trage. Això si, tindra la nostra gratitut, que es a lo mes que arriba el nostre presupost.

ACTIVITATS CULTURALS JULIOL DE 2009

Trobarà més informació dirigit-se a les respectives associacions:

Cardona Vives

C/ En mig, 23-9°-27^a. 12001 Castello
Tel. i Fax: 964 20 04 68
www.cardonavives.com

LRP (Lo Rat Penat)

C/ Trinquet de Cavallers, 9. 46003 Valencia C.
Tel: 963 91 09 92
www.loratpenat.org

PJV (Plataforma Jovenil Valencianista)

www.pjvalencianista.org

RACV (Real Academia de Cultura Valenciana)

C/Avellaner 26. 46003 Valencia C.
Tel 963 91 69 65 Fax: 963 91 56 94
www.racv.es

26 Juliol (dumenge) A partir de les 10 h. **Eslida TROBEM-NOS**. Fira d'associacions valencianistes: publicacions, camisetes, aliments ecològics, plantes ornamentals, etc.
+Info: **PJV** (www.pjvalencianista.org)

Del **27 al 31 Juliol**. Hotel **Tres Anclas**. Plaça de Gandia.

IV CURS DE CIENCIES: "Astronomía teórica y práctica"

Entrada lliure.

+Info: **RACV**

Lo Rat Penat ha convocat els CXXVI Jocs Florals de la Ciutat i Regne de Valencia.

Els treballs que opten als "Premis ordinaris" (poesia, teatre i novel·la) i als "Extraordinaris" (sobre diferent temàtica), podran presentar-se en Lo Rat Penat fins al dia **15 d'octubre** de 2009.

+Info: **LRP**

Alvancem una activitat per a setembre: I APLEC VALENCIANISTE al Tossal del Rei (Fredes)

L'associació cultural Cardona Vives convoca ad este primer aplec, el qual prete ser una jornada d'encontre i convivència entre valencianistes.

Data: **12 de setembre** de 2009.

Concentració: De 10:00 a 10:30 en la Plaça Major de **Sant Mateu** (almorzar). A les 11:30 en l'entrada al poble de **Fredes**, per a iniciar l'ascensió fins al cim del **Tossal del Rei**, llimit pel nord del Regne de Valencia.

+Info: **Cardona Vives** i **Rogle** (Vore quadro "Contacta en nosatres")

COLABORA EN EL ROGLE

Donar difusió ad esta publicació es la millor forma de col·laborar en nosatres. Tambe pots fer-te **soci** (36 € a l'any) o **colaborador** (12 € a l'any), i t'enviaré a casa tots els numeros que es publiquen durant l'any.

Si tens voluntat de fer alguna puntual aportació econòmica, tambe te quedariem molt agraits. El nostre numero de conte, en **Ruralcaixa**, es:

3082 1222 81 4622492421

Rogle en Internet

Tots els exemplars editats fins ara estan, en pdf, en:

www.rogleconstantillombart.com,
www.cardonavives.com, **www.enkara.org**
i **www.pjvalencianista.org**

BIOGRAFIA

J.P.B.

Jorge Juan i Santacilia

Naix Jorge Juan el 5 de desembre de 1713 en la finca del **Fondonet**, en **Novelda**. Quan queda orfe de pare, als tres anys d'edat, sa mare el posa baix la tutela de son tio, Cipriano Juan, **Bailio** de la **Orde de Malta**. Despres d'estudiar en Alacant i en Saragossa, als dotze anys son tio l'envia a l'illa de Malta. Allí, als setze anys rep l'habit de l'Orde i se li concedeix la **Encomanda d'Aliaga**.

En 1730 ingressa en la **Real Companyia de Guardies Marins de Cadis**. Allí destaca per la seua capacitat per a les matemàtiques. En eixa epoca hi havia una forta polemica sobre quina era la forma de la Terra; per a resoldre-la s'havia de medir un grau de meridia terrestre en dos llatituds diferents. La **Academia de Ciencies de Paris** organisa dos expedicions, una a Lapònia, i l'atra al **Virregnat del Peru**. Ad esta segona, comandada

pels il·lustres científics **Louis Godin**, **Pierre Bouguer** i **Charles de La Condamine**, s'uniren el valencià Jorge Juan i el sevillà **Antonio de Ulloa**. Tenien 21 i 19 anys respectivament, pero pronte se guanyaren el respecte dels francesos. Els treballs duraren deu anys, de 1735 a 1745, i estigueren plens de dificultats. A banda de les dures condicions orogràfiques i climàtiques de les montanyes per les quals havien de moure's, Juan i Ulloa hagueren d'abandonar el treball en varies ocasions i desplaçar-se, requerits pel virrei, per a encarregar-se de tasques defensives front a l'amenaça anglesa: disseny i direcció de treballs de fortificació, organització i instrucció de milícies o disseny i construcció de dos fragates, en les que despres patrullaren la costa, foren algunes d'elles.

Al tornar a Espanya, el nou primer Secretari d'Estat, el **marques de l'Ensenada**, reconegué l'importància del treball fet i aprovà la seua publicació. En 1748 aparegué **Observaciones Astronómicas y Físicas**, que descriu el treball de mida del meridia, i els quatre volums de **Relación Histórica del Viaje**, que arreplega totes les vicissituds de l'expedició i observacions científiques diverses. Tambe escriviren un informe secret, que acabaria sent publicat en Londres, en 1826, baix el títol de **Noticia Secreta**

de **América**, que donava conte de l'estat polític, militar i social de les colònies, i en el qual denunciaven la situació d'opressió en que vivien els pobles indígenes.

Observaciones es traduí a diversos idiomes i Jorge Juan rep els títols de corresponent de la **Royal Society de Londres** i de la **Academia de Ciencies de Paris**.

En 1748 el marques de l'Ensenada l'envia en una missió d'espionatge a **Anglaterra**, a on s'informa de les noves tècniques angleses en els àmbits de construcció naval, arsenals, instruments nautics, etc.

A partir d'ara la seua activitat sera incessant: projecta i dirigeix les obres dels arsenals de **El Ferrol** i **Cartagena**; dissenya unes millores per a les mines de **Almaden** i **Linares**; s'encarrega de la lliga i afinació de monedes; en resum, els diversos missi-

teris no deixen de demanar-li estudis i informes de tota classe de matèries. Mentrestant, en 1751 es nomenat **Capita de la Companyia de Guardies Marins** de Cadis. Mampren una reforma completa dels estudis, millorant la formació teòrica i practica. Escrigué el **Compendio de navegación**, en 1757, de gran difusió en Europa. Funda en Cadis el primer **Observatori Astronòmic** d'Espanya. Crea la **Asamblea Amistosa Literaria**, una tertúlia d'intel·lectuals que pretenia ser un ensaig d'una Academia de Ciencies.

En 1767 se li encomana viajar al **Marroc** en missió diplomàtica per a aconseguir un tractat de pau i ventages comercials, objectius que conseguix en creixens. Fon un viatge dur que durà sis mesos i del qual es resentirà la seua ya delicada salut.

Al tornar s'instala en Madrid i en 1770 es nomenat director del **Seminari de Nobles**, una institució en decadència que pronte comença a recuperar el prestigi baix la seua direcció.

En 1771 publica la seua obra mes important, el **Examen marítimo**, un tractat d'ingenieria naval i de mecànica de fluïts que tingue una gran repercussió en Europa. Des d'este moment sera conegut com 'el sabi espanyol'.

Fallix, d'un atac epilèptic, el 21 de juliol de 1773.

CONTACTA EN NOSATRES

Apartat de Correu 527
46002 Valencia ciutat

Telefon: 617 030 370
rogle@rogleconstantillombart.com

Parlem de pepinos

El **pepino** (*Cucumis sativus*) es una planta herbàcea anyal, rosseguera i trepadora, que pertany a la família de les **cucurbitàcees**, de brot tendre i fulles alternes peciolades, partides en lòbuls aguts, de la qual es diu que el seu origen poguera estar en l'Índia o en qualsevol zona de l'Àsia tropical.

El seu fruit, del mateix nom, presenta una **varietat pròpia** de la península, d'uns 15 cm. de llargària per 5 de diàmetre, la qual es la més sol·licitada per l'ama de casa. Existixen també unes altres varietats, concretament les d'Holanda i Canaries que doblen justet estes proporcions i actualment son cultivades, baix **hivernàculs**, en Murcia, Almeria i Màlaga; la producció que s'obté, a banda d'exportar-se per tot arreu d'Europa, cada dia s'introdueix més i més en els mercats nacionals.

El pepino te un **sabor característic** molt personal i prou dessaborit, comparable al gust d'un meló quan encara està vert i carix de sucre; d'ahí que d'estos melons se diga que tenen sabor "**a pepino**". Aixina i tot, la polpa dels pepinos al ser tallada en llenques redones desprén un aroma molt apreciat i les **ensalades** adquirixen un gust especial quan són enriquides per esta hortalija. És d'escàs valor alimentici, puix que conté fins a un 96% d'aigua, resultant per això mateix altament refrescant i poc nutritiu: conté chicotetes dosis de vitamina C, la presència de glúcids no aplega al 2% i no conté gens de greix, per la qual cosa es molt recomanat pels endocrins en les seues **dietes** per a rebaixar calories.

Encara que el principal consum és **en fresc**, en ensalades mesclades en unes altres hortalices, també es conserva, sancer, en vinagre i salmorra –per ad això és precís seleccionar els fruits més menudets i tendres–, resultant un bon **aperitiu**. En certs països europeus es solen utilitzar, **cuits**, com a guarnició en plats de carns.

Fins als anys 70 del segle passat, el pepino només es consumia durant l'estiu, la seua temporada de producció natural, pero des de l'introducció dels cultius intensius baix hivernàculs ya el tenim a l'abast durant tot l'any.

RESENYA BIBLIOGRAFICA J.M.M.

Miquel Àngel Lledó

Fonaments científics de la Llengua Valenciana. Una explicació del conflicte llingüístic des de la Psicologia de la Gestalt

Col. Al Vent, 17. Lo Rat Penat, Valencia, 2009 (165 pags)

La colecció Al Vent, que edita **Lo Rat Penat**, s'ha vist incrementada en una interessant obra guanyadora del Premi Extraordinari de l'Ajuntament de Valencia en els CXXIV **Jocs Florals**, de l'any 2007. Es tracta d'un **novedos treball** que aporta nous arguments per a l'estudi de la **llengua valenciana**, especialment sobre la seua particularitat i singularitat com a tal llengua.

L'autor, en un enfocament nou i aplicant les **teories de la Gestalt** –escola de psicologia alemana–, posa l'accent en quatre criteris fonamentals per a demostrar l'entitat del valencià com a llengua independent: l'estandarissació, l'autonomia, l'historicitat i la vitalitat. Complir estos criteris equipararia al valencià a unes altres llengües que els complixen i que tenen consideració de llengua.

Les dos parts en les que l'obra està estructurada: "**La distinció llengua-dialecte**" en 17 capítuls, i "**La categoria del valencià. Anàlisi socio-llingüístic i explicació gestàltica**", desenvolupada en uns altres tants capítuls, es completen en unes "**Conclusions**" en les quals queda clar que s'ha de tindre en conte, a l'hora de parlar de llengua, dialecte i relacions de dependència i/o subordinació, que les llengües son molt mes que un codic per a comunicar-se, puix els estudis sobre la seua naturalesa no poden quedar en un context intern, exclusivament filologic, i han de complementar-se en aportacions d'unes altres ciències socials; la llengua es també un fenomen de la societat la qual la considera, l'usa o l'identifica en funció de diferents variables. La **sociolingüística** o la **sociologia del llenguatge** son dos disciplines auxiliars de les quals no es pot prescindir.

PATRIMONI VALENCIÀ ESPAYS DE LLUM (III) LA CONCATEDRAL DE CASTELLO (I)

La **Concatedral de Santa Maria de l'Assuncio de Castello** es la tercera i última seua de l'exposició "**Espais de Llum**". La moderna arquitectura d'esta construcció dona lloc a que siga en este espai a on la mostra discorre pels estils artístics des de l'Il·lustració fins la Modernitat, conformant l'història contemporània de la **Diocesis de Sogorp-Castello**.

La ciutat de Castello, des de l'orige de la seua fundació per **Jaume I** en el segle XIII i fins al 1960, va pertanyer a la diocesis de **Tortosa**; seria a partir de la Bula del papa **Joan XXIII**, el 31 de maig, quan s'establiria igual dignitat episcopal per a les dos ciutats –Sogorp i Castello–, i l'iglesia Archiprestal de Santa Maria de l'Assuncio de Castello, per tal motiu, adquiriria la condició de **Concatedral** junt en l'historica Catedral de Sogorp.

L'antiga iglesia, que s'edificà en l'últim terç del segle XIII, patí un virulent incendi en el següent segle que la destruí totalment. En motiu

de les obres de reparació en l'any 1383, se construí la portada del "**migdia**", una de les més antigues de les que actualment se conserven i que recau al carrer Archiprest Balaguer. Les obres del segon temple, d'estil gòtic, començaren en 1403, i encara es trobava en construcció quan **Sant Vicent Ferrer** estigué predicant en ell. La portada principal, en la plaça Major, que també s'ha conservat, s'erigí en 1435 en un estil gòtic avançat i en capitells decorats en escenes del Nou Testament, sants i motius florals. Esta iglesia fon consagrada a **Santa Maria de l'Assuncio** el 3 de març de 1549. Llamentablement i, segons acord municipal de 17/11/1936, va ser derruïda desapareixent la quasi totalitat de l'antiga construcció.

En 1939 se col·locà la primera pedra de la tercera iglesia de Santa Maria, l'iglesia actual reconstruïda durant xixanta anys per tres generacions d'arquitectes de la família **Traver**.

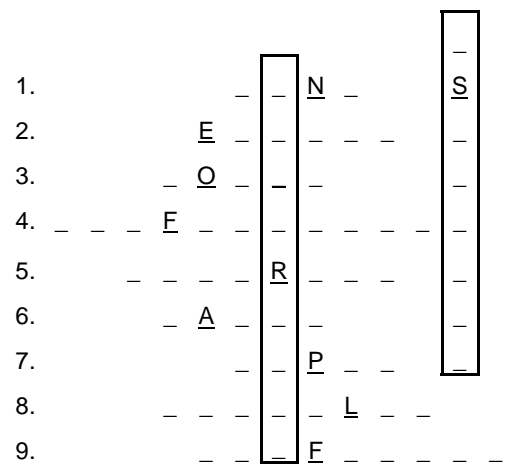
Els murs al voltant del **Crist** que presidix el centre de la concatedral estan ornats en llenços dels segles XVIII i XIX dels pintors **Joaquim Oliet**, **Josep Camarón** i **Josep Vergara**. Junt a la sacristia se troba una pintura sobre taula del segle XVI que representa el Naiximent de Jesucrist, i que esta atribuïda al pintor **Rodrigo d'Osona**. Les vidrieres en escenes de la vida de Crist i de Maria son obra recent de **Muñoz de Pablos**. En este mateix altar major se venera una imatge de l'Immaculada Concepció del segle XVIII, tallada per **Josep Esteve Bonet**, escultor de Cambra de Carles IV.

Resol l'acrostic del costat a partir de les definicions.

- 1. Peça d'artilleria destinada a llançar bales, metralla, etc. Tambe, ploma de l'au quan comença a naixer.
2. Fer alguna cosa sense descans i a pressa per a concloure pronte.
3. Llibre manuscrit de certa antiguetat.
4. Arrancar o violentar el pany d'una porta.
5. Fer mes fort o vigoros.
6. Got sagrat d'or o argent utilosat en la missa per a consagrar el vi.
7. Que no es suau al tacte per tindre la superficie desigual, com per eixemple la fusta no polimentada.
8. Persona que habitualment te els ulls carregats i plorosos.
9. Se diu de la persona que parla de manera entretallada i repetint les silabes.

La solucio a peu de pagina.

PARAULES VERTICALS:
1. Posar-se, despres d'una maniobra de descens, sobre terra ferma, un avio o qualsevol atre aparat volador.
2. Fer que alguna cosa, com la llum o el soroll, siga menys viva, intensa o violenta, tendint a l'extincio.

Un fet prodigios

Se conta d'un home de Bagdat que vivia en complet benestar i tenia grans riqueses. Pero estes se li agotaren, la seua situacio canvià i se quedà sense un gallet;

El governador de la ciutat i els seus homens acodiren a donar auxili i els lladres fugiren. El governador entrà en la mesquita i se trobà dormit a l'home de Bagdat. El va detindre i el feu assotar molt fortament fins que estigues a punt de fallir.

vist en somis tres voltes a una persona que me dia: 'Hi ha una casa en Bagdat localisada en tal barri i que te tal aspecte. En el pati hi ha un jardinet i baix de la font se troben riqueses enormes. Ves alli i agarra-les'. Yo, a pesar d'aixo, no m'he menejat i tu, trompello, has mampres el viatge d'una ciutat a una atra per una visio que has tingut en el curs d'un malensomi'.

Mamprengue el viaje a El Cairo, t'han portat a El Cairo? He vist en arribà a boqueta nit i ana a dormir a una mesquita. Prop d'alli hi havia una casa i Ala, illoat siga!, va dispondre que una colla de lladres entrara per a furtar en la casa.

Li digue: "Gasta-les per a tornar-te'n a la teua ciutat". A l'arribar ací m'he donat conte de que la fortuna promesa eren els assots que has manat que me donen". El governador se va riure descobert els seus molars. Li digue "Home de poc trelat, yo he

L'home prengue els diners i regresà a Bagdat, puix la casa que el governador li havia descrit era la seua propia. A l'arribar al seu domicili cavà baix de la font i trobà un gran tesor. D'esta manera tan prodigiosa va vore el somi complit. Adaptacio d'una rondalla de 'Les mil nits i una nit'

Table with 3 columns: Term, Definition, and Note. Includes terms like GLOSSARI, Acodiren, assistir, Agobiat, Boqueta nit, Carcallades, Dispondre, Lloat, and Frases fetes.

Solucio: I RECORDA...La primera paraula d'este mes es aterrisar. Aterrisage es l'accio d'aterrisar qualsevol aparat que vola. Coloquialment utilisem tambe la paraula aterrisar per a referir-nos a una cosa o persona que cau a terra, per eixemple: Concha s'ha caigut del tobogan i ha aterrisat de morros en terra;